

L'ÀREA D'INFLUÈNCIA ECONÒMICA D'OLOT A MITJAN SEGLE XVI: UNA APROXIMACIÓ AL CREIXEMENT OLOTÍ DEL CINC-CENTS

Joan Antoni Padrós i Estivill

«La vila d'Olot situada en la vegueria de Camprodon del Bisbat de Girona és una de les més populoses que sien en Catalunya, perquè passa de mil cases, i los habitants en ella són molt rics», escrivia el 1593 el síndic Joan Fiol, només cent cinquanta anys després dels saqueigs soferts durant la guerra remença, de les epidèmies i del «fort e terrible terratrèmol que del tot destrohí totes les cases, edificis e los murs de la dita vila, deixant-la del tot desolada e deshabitada». Evidentment, la xifra de mil cases és exagerada, però com a símptoma d'eufòria i de consciència de progrés resulta molt interessant: el segle XVI és, a Olot, el «segle d'or» (Dr. Danés): el segle dels dos mercats setmanals, de l'expansió urbanística, de l'afirmació política davant les pretensions senyorials del monestir de Ripoll, de la immigració francesa...

Però en canvi sabem poc sobre el «progrés» en si: suposem que fou motivat per factors exclusivament econòmics perquè Olot no ostenta cap tipus de capitalitat administrativa, però això és tot. He intentat, per tant, *d'avaluar* aquest creixement econòmic: és predominantment industrial o comercial? Té àmbit comarcal, regional o nacional? Suposa per a Olot un canvi de posició en la jerarquia de nuclis urbans?

La documentació utilitzada per a contestar aquestes preguntes ha estat fonamentalment notarial, a partir del buidat sistemàtic de tota la documentació relativa a un sol any (1555) i la seva comparació amb la d'altres anys de dues dècades diferents (1531-1537 i 1547-1548). M'he servit, a més, de documentació parroquial (de cara a establir les oscil·lacions demogràfiques), municipal (a fi de determinar els «fets») i també les finances de la Universitat), gremial (en relació a les disposicions de la confraria de paraires), particular (llibres de comptabilitat d'una companyia de draps i una Causa Pia), i altra documentació notarial de manera no sistemàtica (1538-1546 i 1548-1554, per tal de tenir coberts els períodes intermedis en-

tre les dates apuntades). Tot plegat m'ha permès de fer un seguiment individu per individu —amb una xifra d'identificats (498) molt superior a la del fogatge (299)— molt útil de cara a determinar el sentit de certes operacions econòmiques (el censal com a inversió o com a deute, la compra de gra per a especular o per a malviure, la venda de terres motivada per l'endeutament o la recerca de beneficis, etc.).

Els resultats han estat coherents fins a uns extrems fins i tot sorprenents. En primer lloc es confirma el caràcter predominantment industrial de la població olotina: el 33% dels olotins que acudeixen a notari (a grans trets, els caps de família i per tant la població activa) són paraires, i el 52% estan ocupats en el sector tèxtil, una xifra molt superior a les de Barcelona (15%), Girona (34%), Manresa (21%), Igualada (33%) i Vic (33%) a Catalunya, o Ipswich (22%), Warwick (17%), Coventry (46%), Northampton (28%) o Leicester (23%) a Anglaterra.

En segon lloc, l'àrea d'influència econòmica d'Olot que ens dibuixen els diferents protocols dels anys esmentats entre 1531-1555 és nítida i no s'expandeix durant aquests vint-i-cinc anys. A grans trets podem afirmar que la compra-venda de gra, de llana, de productes tèxtils, l'establiment de censals i les adquisicions de terres, es fan a l'interior d'una àrea de radi d'entre 12 i 15 kms. al voltant d'Olot, amb l'única excepció de les dues fires anuals (maig i octubre) pel que fa a draps i teles i a llana.

Aquesta frontera dels 12-15 kms. no és, però, *física*, i quan fa falta se supera, bé directament (quan cal mà d'obra especialitzada: construcció d'un orgue, d'instrumental per a una botiga de tint, d'un rellotge..., o, a un altre nivell, quan calen individus amb prestigi per als arbitratges), bé indirectament (a través de la procura, que s'usa sistemàticament per a qüestions judicials i molt rarament per als negocis).

Només les fires, com hem apuntat, trenquen aquest marc, però no les hem de sobrevalorar perquè mai no deixen de ser excepcionals i com a tals posen de manifest la irregularitat dels contactes fora del marc apuntat. És en aquest sentit que cal interpretar el fracàs de la mesura de fer dos dies consecutius de mercat setmanal: s'intentava fer una petita fira cada setmana, però la clientela d'Olot era predominantment comarcal i una fira setmanal era una mesura massa ambiciosa per a les possibilitats reals de la vila. Fou necessari, per tant, rectificar, tornar als dos dies separats de mercat setmanal i conformar-se amb una clientela comarcal habitual i dues fires a l'any. Les llistes dels clients de la botiga de draps i teles del mercader Joan Domènec ens confirmen el que els protocols apuntaven: els productes tèxtils es venen predominantment a la menuda en un àmbit inferior als 12-15 kms.

La vila d'Olot, per tant, malgrat la brillantor del creixement, tenia una àrea d'influència econòmica purament comarcal. Mai no va aconseguir de vendre productes de manera regular —de fet hi ha fronteres (implícites) nítides i cap competència— a les viles veïnes de Vic, Ripoll o Banyoles ni, encara menys, Girona o Barcelona. Mai no va aconseguir l'alt grau d'especialització industrial característic dels nivells més alts de la jerarquia de nuclis urbans (per exemple: 11

oficis diferents en el sector tèxtil per 31 a Girona, 4 i 11 en el sector del cuir, 2 i 11 en la construcció, 4 i 10 en el metall, 2 i 7 en el comerç). Només la probable existència de putting-out system, que s'intueix (a través de les denúncies de la Confraria de Paraires) però que per ara resulta difícilment quantificable, podria apuntar la superació d'aquest marc. Ara per ara, però, sembla que perquè Olot sigui la «continua fatiga de mitges» enviades «freqüentíssimament» a Barcelona de que parlava Aparici caldrà esperar, encara, al segle XVIII.

Ara bé, existia realment una sola vila d'Olot? El plantejament unitari implícit en l'ús de la categoria d'anàlisi «vila» —útil, sens dubte, per a determinar el que ha estat exposat fins ara, però al cap i a la fi una abstracció— no deixa de ser fictici. Qui protagonitzà el creixement i qui en va quedar al marge? Qui en va sortir beneficiat i qui no? Per a contestar aquestes preguntes he estudiat preferentment documentació municipal i notarial, i els resultats, per bé que previsibles, sorprenen per la seva contundència: el creixement d'Olot està en mans d'una oligarquia clarament definida que controla les institucions no només per a fer valer la seva política sinó també per a consolidar-se. El fet que cap poder exterior (reial o senyorial) no hi intervingui, de manera que només una mecànica insaculadora dissimula la pervivència de la cooptació, i especialment el fet que els càrrecs municipals no tinguin una adscripció per «mans», converteixen el municipi olotí en un escalafó social i de poder que institucionalitza els privilegis i crea, en la figura dels insaculats en la bossa de cònsol en cap, una categoria que, modestament, emula els ciutadans honrats de Barcelona pel seu caràcter de culminació de l'estament burgès i de trampolí d'accés a la petita noblesa (amb el cas de la família Collferrer com a exemple més notable). D'aquí la política de la Universitat, encaminada a la sacralització de l'autoritat municipal (és a dir, d'aquells que controlaven el municipi) per camins tan diversos com el distanciament protocolari o la repressió de tot tipus de protesta i la desarticulació d'aquells actes populars en els quals podia posar-se de manifest. Hi ha, alhora, importants tensions en el si mateix de l'élite ciutadana que es resolen, però, de manera immediata en els anys difícils, quan el descontent popular (motivat per factors conjunturals, particularment males collites) amenaça la continuïtat d'aquesta situació de privilegi.

En resum, el creixement espectacular d'Olot no porta, malgrat tot, a fer que la vila esdevingui un focus econòmic d'àmbit superior al comarcal. L'expansió no fou deguda a l'ampliació de l'àrea d'influència econòmica, i caldria buscar-la en altres motius, com l'increment de la demanda pagesa per la via de l'endeutament (d'acord amb les teories de Descimon per al Llenguadoc); l'augment, que ja havia apuntat l'historiador Gil Vidal mig segle enrera, del marge de benefici en el procés de producció (d'aquí que part de la mà d'obra urbana, que tenim detectada a través d'institucions assistencials com la Pia Almoïna, visqui en la frontera de la pobresa, en funció de la conjuntura), i l'aparició de canals alternatius (el putting-out system, que beneficia el fabricant-mercader però no la mà d'obra assalariada de la vila, i que havia de ser important perquè la confraria de Paraires denunciava que «los mercaders qui compren dits draps en Barcelona i en altres parts treuen conseqüència del preu menor en què compren los draps tenint

poc compte de la bondat i bon aparell del drap»). En canvi, el creixement sí que porta a la consolidació precoç d'una oligarquia que, sens dubte, dirigeix el creixement i que utilitza les peculiaritats del sistema municipal per tal que els seus recents privilegis econòmics esdevinguin, immediatament, també socials.